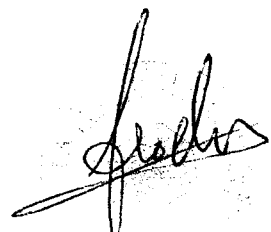

**PROTOCOLUL ADIȚIONAL
LA CONVENȚIA CONSILIULUI EUROPEI PRIVIND
CRIMINALITATEA INFORMATICA REFERITOR LA
INCRIMINAREA ACTELOR DE NATURĂ RASISTĂ ȘI
XENOFOBĂ SĂVÂRȘITE PRIN INTERMEDIUL
SISTEMELOR INFORMATICE**

Strasbourg, 28.I.2003

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'F. G. G.', is located in the bottom right corner of the page. The signature is written in a cursive style with a long horizontal stroke at the end.

Statele membre ale Consiliului Europei și celelalte state participante la Convenția privind criminalitatea informatică, deschisă spre semnare la Budapesta, la data de 23 noiembrie 2002, semnatare ale prezentului Protocol;

Luând în considerare că scopul Consiliului Europei este acela de a realiza o uniune mai strânsă între membrii săi;

Amintind că toate ființele umane sunt născute libere și egale în demnitate și în drepturi;

Subliniind necesitatea garantării unei aplicări exhaustive și eficiente a tuturor drepturilor omului, fără diferențiere sau discriminare, astfel cum sunt stipulate în instrumentele europene și în alte instrumente internaționale;

Convinse că faptele de natură rasistă și xenofobă constituie o violare a drepturilor omului și o amenințare pentru statul de drept și stabilitatea democratică;

Considerând că dreptul intern și dreptul internațional necesită reglementarea unor răspunsuri legale adecvate la propaganda de natură rasistă și xenofobă săvârșită prin intermediul sistemelor informatice;

Conștiente că propaganda acestor fapte este deseori încriminată de legislațiile naționale;

Având în vedere Convenția privind criminalitatea informatică, care prevede mijloace flexibile și moderne de cooperare internațională și convinse de necesitatea de a armoniza dispozițiile de drept substanțial privind lupta împotriva propagandei rasiste și xenofobe;

Conștiente că sistemele informatice oferă un mijloc fără precedent de facilitare a libertății de exprimare și comunicare în lumea întreagă;

Recunoscând faptul că libertatea de exprimare constituie unul din principiile fundamentale ale unei societăți democratice și că aceasta constituie una din condițiile esențiale ale progresului și dezvoltării fiecărei ființe umane;

Preocupate totodată de riscul că aceste sisteme informatice să fie utilizate cu rea-credință sau de o manieră abuzivă pentru difuzarea unei propagande rasiste și xenofobe;

Convinse de necesitatea asigurării unui bun echilibru între libertatea de exprimare și o luptă eficientă împotriva faptelor de natură rasistă și xenofobă;

Recunoscând că acest Protocol nu aduce atingere principiilor stabilite în dreptul intern privind libertatea de exprimare;

Ținând cont de instrumentele juridice internaționale adecvate în acest domeniu, în special de Convenția pentru Protecția Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale și de Protocolul nr. 12 al acesteia privind interzicerea generală a discriminării, de convențiile Consiliului Europei existente privind cooperarea în materie penală, în special, de Convenția privind criminalitatea informatică, Convenția internațională a Națiunilor Unite asupra eliminării tuturor formelor de discriminare rasială din 21 decembrie 1965, Acțiunea comună a Uniunii Europene din 15 iulie 1996 adoptată de Consiliu în temeiul Articolului K.3 a Tratatului asupra Uniunii Europene referitoare la acțiunea împotriva rasismului și xenofobiei;

Salutând recentele inițiative pentru o mai bună înțelegere și cooperare, la nivel internațional, în scopul luptei împotriva criminalității informatice și a luptei împotriva rasismului și xenofobiei;

Având în vedere Planul de acțiune adoptat de șefii de stat și guvern din cadrul Consiliului Europei cu ocazia celui de-al doilea Summit (Strasbourg, 10-11 octombrie 1997) de a identifica răspunsurilor comune la dezvoltarea noilor tehnologii, care să aibă la bază standardele și valorile Consiliului Europei;

Au convenit următoarele:

Capitolul I – Dispoziții comune

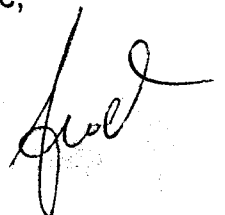
Articolul 1 – Scop

Scopul prezentului Protocol este de a completa, pentru Părțile participante la Protocol, dispozițiile Convenției privind criminalitatea informatică, deschisă spre semnare la Budapesta, la data de 23 noiembrie 2001 (denumită în continuare „Convenția”), privind incriminarea faptelor de natură rasistă și xenofobă prin intermediul sistemelor informatice.

Articolul 2 – Definiții

1. În sensul prezentului Protocol:

„*material rasist și xenofob*” înseamnă orice material scris, orice imagine sau orice altă reprezentare de idei sau teorii care susține, încurajează sau incită la ură, discriminare sau violență împotriva oricărei persoane sau unui grup de persoane,

pe considerente de rasă, culoare, ascendență sau origine națională sau etnică, precum și religie dacă este folosit ca pretext pentru oricare dintre acești factori.

2. Expresiile și termenii folosiți în acest Protocol sunt interpretați în aceeași manieră în care sunt interpretați în Convenție.

Capitolul II – Măsuri care trebuie luate la nivel național

Articolul 3 – Distribuirea materialelor rasiste și xenofobe prin intermediul sistemelor informatice

1. Fiecare Parte adoptă măsurile legislative și alte măsuri considerate necesare pentru a incrimina ca infracțiuni, potrivit dreptului său intern, atunci când sunt comise cu intenție și fără drept, următoarele fapte:

distribuția sau alte forme de punere la dispoziția publicului, prin intermediul unui sistem informatic, a materialelor rasiste și xenofobe.

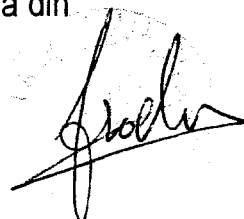
2. O Parte își poate rezerva dreptul de a nu prevedea răspunderea penală pentru faptele prevăzute la paragraful 1 al prezentului articol, atunci când materialul așa cum este definit la articolul 2, paragraful 1, susține, încurajează sau incită la o discriminare care nu este asociată urii sau violenței, cu condiția ca alte metode eficiente de răspuns să fie disponibile.

3. Fără a prejudicia dispozițiile paragrafului 2 al prezentului articol, o Parte își poate rezerva dreptul de a nu aplica paragraful 1, în cazul discriminărilor pentru care aceasta nu poate prevedea, ca urmare a principiilor stabilite în ordinea sa juridică internă referitoare la libertatea de exprimare, măsurile eficiente de răspuns prevăzute la paragraful 2.

Articolul 4 – Amenințarea bazată pe o motivație rasistă și xenofobă

Fiecare Parte adoptă măsurile legislative și alte măsuri considerate necesare pentru a incrimina ca infracțiuni, potrivit dreptului său intern, atunci când sunt comise cu intenție și fără drept, următoarele fapte:

amenințarea, prin intermediul unui sistem informatic, cu săvârșirea unei infracțiuni grave, astfel cum este definită în dreptul intern, (i) unor persoane pentru motivul apartenenței la grup care se identifică prin rasă, culoare, ascendență sau origine națională sau etnică, precum și religie, dacă este folosită ca pretext pentru oricare dintre motive, sau (ii) unui grup de persoane care se distinge prin una din aceste caracteristici.

Articolul 5 – Insulta având la bază o motivație rasistă și xenofobă

1. Fiecare Parte adoptă măsurile legislative și alte măsuri considerate necesare pentru a incrimina ca infracțiuni, potrivit dreptului său intern, atunci când sunt comise cu intenție și fără drept, următoarele fapte:

insultarea, în public, prin intermediul unui sistem informatic, (i) unor persoane, pe motivul apartenenței la un grup care se identifică prin rasă, culoare, ascendență sau origine națională sau etnică, precum și religie, dacă este folosită ca pretext pentru oricare dintre aceste motive, sau (ii) unui grup de persoane care se distinge prin una din aceste caracteristici.

2. O Parte poate:

a. fie să ceară ca infracțiunea prevăzută la paragraful 1 al prezentului articol să aibă ca efect expunerea la ură, dispreț sau ridicol a persoanei sau grupului de persoane menționat la paragraful 1;

b. fie să-și rezerve dreptul de a nu aplica, în totalitate sau în parte, paragraful 1 al prezentului articol.

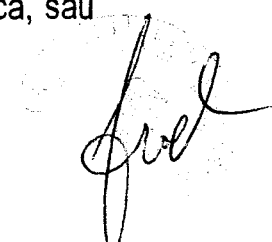
Articolul 6 – Negarea, minimalizarea grosolană, aprobarea sau justificarea genocidului sau crimelor împotriva umanității

1. Fiecare Parte adoptă măsurile legislative și alte măsuri considerate necesare pentru a incrimina ca infracțiuni, potrivit dreptului său intern, atunci când sunt comise cu intenție și fără drept, următoarele fapte:

distribuirea sau alte forme de punere la dispoziția publicului, prin intermediul unui sistem informatic, a materialelor ce neagă, minimalizează în mod grosolan, aprobă sau justifică actele constitutive ale genocidului sau ale crimelor împotriva umanității, astfel cum sunt definite în dreptul internațional și recunoscute ca atare printr-o hotărâre definitivă a Tribunalului Militar Internațional înființat prin Acordul de la Londra, la data de 18 aprilie 1945 sau a oricărui alt tribunal internațional înființat prin instrumente internaționale relevante și a căror competență a fost recunoscută de către acea parte.

2. O Parte poate:

a. fie să prevadă că negarea sau minimalizarea grosolană, prevăzute la paragraful 1 al prezentului articol, au fost comise cu intenția de a incita la ură, discriminare sau violență împotriva unei persoane sau grup de persoane, pe considerente de rasă, culoare, ascendență sau origine națională sau etnică, sau de religie, dacă este folosită ca pretext pentru oricare dintre motive.

b. fie să-și rezerve dreptul de a nu aplica, în totalitate sau în parte, paragraful 1 al prezentului articol.

Articolul 7 – Complicitatea

Fiecare Parte adoptă măsurile legislative și de altă natură care se dovedesc necesare pentru a incrimina ca infracțiune, potrivit dreptului intern, când este comisă în mod intenționat și fără drept, complicitatea la comiterea oricăreia dintre infracțiunile prevăzute de prezentul Protocol, cu intenția ca o asemenea infracțiune să fie comisă.

Capitolul III – relațiile dintre Convenție și acest Protocol

Articolul 8 – Relațiile dintre Convenție și acest Protocol

1. Articolele 1, 12, 13, 22, 41, 44, 45 și 46 din Convenție se aplică, *mutatis mutandis*, acestui Protocol.

2. Părțile extind aria de aplicare a măsurilor definite la articolele 14 până la 21 și 23 până la 35 din Convenție, articolelor 2 până la 7 din acest Protocol.

Capitolul IV – Dispoziții finale

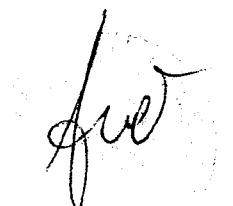
Articolul 9 – Exprimarea consimțământului de a deveni parte

1. Prezentul Protocol este deschis spre semnare statelor semnatare ale Convenției privind criminalitatea informatică, care-și pot exprima consimțământul să devină Parte prin:

- a. semnarea fără rezerve de ratificare, acceptare sau aprobare, sau
- b. semnarea sub rezerva ratificării, acceptării sau aprobării, urmată de ratificare, acceptare sau aprobare.

2. Un stat nu poate semna prezentul Protocol fără rezerva ratificării, acceptării sau aprobării, nici nu poate depune un instrument de ratificare, acceptare sau aprobare decât dacă a depus sau depune simultan un instrument de ratificare, acceptare sau aprobare al Convenției.

3. Instrumentele de ratificare, acceptare sau aprobare sunt înmânate Secretarului General al Consiliului Europei.

Articolul 10 – Intrarea în vigoare

1. Prezentul Protocol va intra în vigoare în prima zi a lunii care urmează expirării unei perioade de 3 luni de la data la care cinci state și-au exprimat consimțământul de a deveni Parte la Protocol în conformitate cu prevederile articolului 9.

2. Pentru orice stat care își va exprima ulterior consimțământul de a deveni Parte la Protocol, acesta va intra în vigoare în prima zi a lunii care urmează expirării unei perioade de trei luni de la data semnării sale, fără rezerva ratificării, acceptării sau aprobării sau depunerii instrumentului său de ratificare, acceptare sau aprobare.

Articolul 11 – Aderarea

1. După intrarea în vigoare a prezentului Protocol, orice Stat care a aderat la Convenția privind criminalitatea informatică va putea adera, de asemenea, la Protocol.

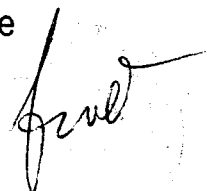
2. Aderarea se va efectua prin înaintarea către Secretarul General al Consiliului Europei a unui instrument de aderare care va produce efecte începând din prima zi a lunii care urmează expirării unei perioade de trei luni după data depunerii sale.

Articolul 12 – Rezerve și declarații

1. Rezervele și declarațiile formulate de către o Parte privind o dispoziție a Convenției se vor aplica și prezentului Protocol, cu excepția cazului în care Partea declară altfel în momentul semnării sau al depunerii instrumentului de ratificare, acceptare, aprobare sau aderare.

2. Printr-o notificare scrisă adresată Secretarului General al Consiliului Europei, orice Parte poate, în momentul semnării sau al depunerii instrumentului de ratificare, acceptare, aprobare sau aderare să declare că se prevalează de dreptul de a formula rezerva(ele) prevăzute de Articolele 3, 5 și 6 al prezentului Protocol. Totodată, o Parte, în ceea ce privește prevederile prezentului Protocol, se poate prevala de rezerva(ele) prevăzute de Articolul 22, paragraful 2 și Articolul 41, paragraful 1 al Convenției, indiferent de modul de implementare de către Parte a Convenției. Nicio altă rezervă nu poate fi făcută.

3. Printr-o notificare scrisă adresată Secretarului General al Consiliului Europei, orice Parte poate, în momentul semnării sau depunerii instrumentului de ratificare, acceptare, aprobare sau aderare să declare că se prevalează de

posibilitatea de a prevedea elemente suplimentare, astfel cum prevăd Articolul 5, paragraful 2.a și Articolul 6, paragraful 2.a din prezentul Protocol.

Articolul 13 – Statutul și retragerea rezervelor

1. O Parte care a formulat o rezervă în conformitate cu Articolul 12 o va putea retrage în totalitate sau în parte de îndată ce împrejurările o permit. Această retragere va intra în vigoare de la data primirii notificării de către secretarul general al Consiliului Europei. Dacă notificarea prevede că retragerea rezervei va intra în vigoare la o dată precizată în aceasta și această dată este ulterioară datei la care notificarea a fost primită de secretarul general, retragerea va intra în vigoare la acea dată.

2. Secretarul general poate solicita periodic Părților care au făcut una sau mai multe rezerve, în conformitate cu articolul 12, să ia în considerare retragerea acestora.

Articolul 14 – Aplicare teritorială

1. Orice Parte poate, în momentul semnării sau în momentul depunerii instrumentului său de ratificare, acceptare, aprobare sau aderare, să specifice teritoriul sau teritoriile pe care se va aplica prezentul Protocol.

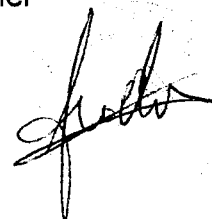
2. Orice Parte poate, ulterior, printr-o declarație adresată Secretarului General al Consiliului Europei, să extindă aplicarea acestui Protocol asupra oricărui alt teritoriu specificat în declarație. În privința acestui teritoriu Protocolul va intra în vigoare în prima zi a lunii care urmează expirării unei perioade de trei luni de la data primirii declarației de către Secretarul General.

3. Orice declarație făcută în aplicarea celor două paragrafe precedente poate fi retrasă, în ceea ce privește orice teritoriu specificat în această declarație, printr-o notificare adresată Secretarului General al Consiliului Europei. Retragerea va produce efecte în prima zi a lunii care urmează expirării unei perioade de trei luni de la data primirii notificării respective de către Secretarul General.

Articolul 15 – Denunțarea

1. În orice moment, orice Parte poate denunța prezentul Protocol, prin notificare adresată Secretarului General al Consiliului Europei.

2. Denunțarea va produce efecte în prima zi a lunii care urmează expirării unei perioade de trei luni de la data primirii notificării de către Secretarul General.

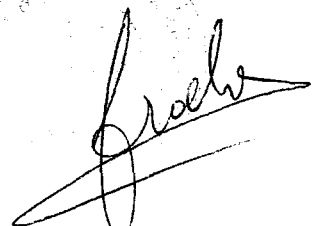
Articolul 16 – Notificarea

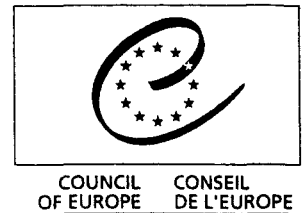
Secretarul General al Consiliului Europei notifică Statelor membre ale Consiliului Europei sau Statelor nemembre care au luat parte la elaborarea prezentului Protocol, ca și fiecărui Stat care a aderat la acesta sau a fost invitat să adere la acesta:

- a. orice semnare;
- b. depunerea oricărui instrument de ratificare, acceptare, aprobare sau aderare;
- c. orice alt act, notificare sau comunicare care au legătură cu prezentul Protocol.

În acest sens, subsemnații, pe deplin autorizați în acest scop, au semnat prezentul Protocol.

Încheiat la Strasbourg, la data de 28 ianuarie 2003, în limbile engleză și franceză, ambele texte fiind egal autentice, într-un singur exemplar care va fi depus în Arhivele Consiliului Europei. Secretarul General al Consiliului Europei va transmite o copie certificată conformă cu originalul fiecăruia dintre Statele membre ale Consiliului Europei, Statelor nemembre, care au luat parte la elaborarea prezentului Protocol și oricărui stat care a fost invitat să adere la acesta.

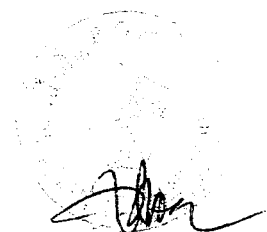
Concluzii a originalului

Série des traités européens n° 189

**ADDITIONAL PROTOCOL TO THE
CONVENTION ON CYBERCRIME,
CONCERNING THE CRIMINALISATION
OF ACTS OF A RACIST AND
XENOPHOBIC NATURE COMMITTED
THROUGH COMPUTER SYSTEMS**

Strasbourg, 28.I.2003

The member States of the Council of Europe and the other States Parties to the Convention on Cybercrime, opened for signature in Budapest on 23 November 2001, signatory hereto;

Considering that the aim of the Council of Europe is to achieve a greater unity between its members;

Recalling that all human beings are born free and equal in dignity and rights;

Stressing the need to secure a full and effective implementation of all human rights without any discrimination or distinction, as enshrined in European and other international instruments;

Convinced that acts of a racist and xenophobic nature constitute a violation of human rights and a threat to the rule of law and democratic stability;

Considering that national and international law need to provide adequate legal responses to propaganda of a racist and xenophobic nature committed through computer systems;

Aware of the fact that propaganda to such acts is often subject to criminalisation in national legislation;

Having regard to the Convention on Cybercrime, which provides for modern and flexible means of international co-operation and convinced of the need to harmonise substantive law provisions concerning the fight against racist and xenophobic propaganda;

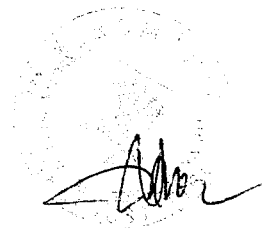
Aware that computer systems offer an unprecedented means of facilitating freedom of expression and communication around the globe;

Recognising that freedom of expression constitutes one of the essential foundations of a democratic society, and is one of the basic conditions for its progress and for the development of every human being;

Concerned, however, by the risk of misuse or abuse of such computer systems to disseminate racist and xenophobic propaganda;

Mindful of the need to ensure a proper balance between freedom of expression and an effective fight against acts of a racist and xenophobic nature;

Recognising that this Protocol is not intended to affect established principles relating to freedom of expression in national legal systems;

Taking into account the relevant international legal instruments in this field, and in particular the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and its Protocol No. 12 concerning the general prohibition of discrimination, the existing Council of Europe conventions on co-operation in the penal field, in particular the Convention on Cybercrime, the United Nations International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination of 21 December 1965, the European Union Joint Action of 15 July 1996 adopted by the Council on the basis of Article K.3 of the Treaty on European Union, concerning action to combat racism and xenophobia;

Welcoming the recent developments which further advance international understanding and co-operation in combating cybercrime and racism and xenophobia;

Having regard to the Action Plan adopted by the Heads of State and Government of the Council of Europe on the occasion of their Second Summit (Strasbourg, 10-11 October 1997) to seek common responses to the developments of the new technologies based on the standards and values of the Council of Europe;

Have agreed as follows:

Chapter I – Common provisions

Article 1 – Purpose

The purpose of this Protocol is to supplement, as between the Parties to the Protocol, the provisions of the Convention on Cybercrime, opened for signature in Budapest on 23 November 2001 (hereinafter referred to as “the Convention”), as regards the criminalisation of acts of a racist and xenophobic nature committed through computer systems.

Article 2 – Definition

- 1 For the purposes of this Protocol:

“*racist and xenophobic material*” means any written material, any image or any other representation of ideas or theories, which advocates, promotes or incites hatred, discrimination or violence, against any individual or group of individuals, based on race, colour, descent or national or ethnic origin, as well as religion if used as a pretext for any of these factors.

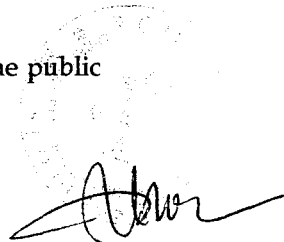
- 2 The terms and expressions used in this Protocol shall be interpreted in the same manner as they are interpreted under the Convention.

Chapter II – Measures to be taken at national level

Article 3 – Dissemination of racist and xenophobic material through computer systems

- 1 Each Party shall adopt such legislative and other measures as may be necessary to establish as criminal offences under its domestic law, when committed intentionally and without right, the following conduct:

distributing, or otherwise making available, racist and xenophobic material to the public through a computer system.

A handwritten signature in black ink is written over a circular official stamp. The stamp contains some illegible text and a central emblem, likely representing the Council of Europe.

- 2 A Party may reserve the right not to attach criminal liability to conduct as defined by paragraph 1 of this article, where the material, as defined in Article 2, paragraph 1, advocates, promotes or incites discrimination that is not associated with hatred or violence, provided that other effective remedies are available.
- 3 Notwithstanding paragraph 2 of this article, a Party may reserve the right not to apply paragraph 1 to those cases of discrimination for which, due to established principles in its national legal system concerning freedom of expression, it cannot provide for effective remedies as referred to in the said paragraph 2.

Article 4 – Racist and xenophobic motivated threat

Each Party shall adopt such legislative and other measures as may be necessary to establish as criminal offences under its domestic law, when committed intentionally and without right, the following conduct:

threatening, through a computer system, with the commission of a serious criminal offence as defined under its domestic law, (i) persons for the reason that they belong to a group, distinguished by race, colour, descent or national or ethnic origin, as well as religion, if used as a pretext for any of these factors, or (ii) a group of persons which is distinguished by any of these characteristics.

Article 5 – Racist and xenophobic motivated insult

- 1 Each Party shall adopt such legislative and other measures as may be necessary to establish as criminal offences under its domestic law, when committed intentionally and without right, the following conduct:

insulting publicly, through a computer system, (i) persons for the reason that they belong to a group distinguished by race, colour, descent or national or ethnic origin, as well as religion, if used as a pretext for any of these factors; or (ii) a group of persons which is distinguished by any of these characteristics.

- 2 A Party may either:
- a require that the offence referred to in paragraph 1 of this article has the effect that the person or group of persons referred to in paragraph 1 is exposed to hatred, contempt or ridicule; or
  - b reserve the right not to apply, in whole or in part, paragraph 1 of this article.

Article 6 – Denial, gross minimisation, approval or justification of genocide or crimes against humanity

- 1 Each Party shall adopt such legislative measures as may be necessary to establish the following conduct as criminal offences under its domestic law, when committed intentionally and without right:

distributing or otherwise making available, through a computer system to the public, material which denies, grossly minimises, approves or justifies acts constituting genocide or crimes against humanity, as defined by international law and recognised as such by final and binding decisions of the International Military Tribunal, established by the London Agreement of 8 August 1945, or of any other international court established by relevant international instruments and whose jurisdiction is recognised by that Party.

2 A Party may either

- a require that the denial or the gross minimisation referred to in paragraph 1 of this article is committed with the intent to incite hatred, discrimination or violence against any individual or group of individuals, based on race, colour, descent or national or ethnic origin, as well as religion if used as a pretext for any of these factors, or otherwise
- b reserve the right not to apply, in whole or in part, paragraph 1 of this article.

Article 7 – Aiding and abetting

Each Party shall adopt such legislative and other measures as may be necessary to establish as criminal offences under its domestic law, when committed intentionally and without right, aiding or abetting the commission of any of the offences established in accordance with this Protocol, with intent that such offence be committed.

Chapter III – Relations between the Convention and this Protocol

Article 8 – Relations between the Convention and this Protocol

- 1 Articles 1, 12, 13, 22, 41, 44, 45 and 46 of the Convention shall apply, *mutatis mutandis*, to this Protocol.
- 2 The Parties shall extend the scope of application of the measures defined in Articles 14 to 21 and Articles 23 to 35 of the Convention, to Articles 2 to 7 of this Protocol.

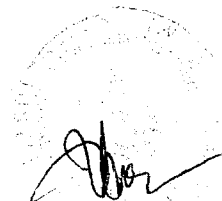
Chapter IV – Final provisions

Article 9 – Expression of consent to be bound

- 1 This Protocol shall be open for signature by the States which have signed the Convention, which may express their consent to be bound by either:
  - a signature without reservation as to ratification, acceptance or approval; or
  - b signature subject to ratification, acceptance or approval, followed by ratification, acceptance or approval.
- 2 A State may not sign this Protocol without reservation as to ratification, acceptance or approval, or deposit an instrument of ratification, acceptance or approval, unless it has already deposited or simultaneously deposits an instrument of ratification, acceptance or approval of the Convention.
- 3 The instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Secretary General of the Council of Europe.

Article 10 – Entry into force

- 1 This Protocol shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date on which five States have expressed their consent to be bound by the Protocol, in accordance with the provisions of Article 9.

- 2 In respect of any State which subsequently expresses its consent to be bound by it, the Protocol shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of its signature without reservation as to ratification, acceptance or approval or deposit of its instrument of ratification, acceptance or approval.

Article 11 – Accession

- 1 After the entry into force of this Protocol, any State which has acceded to the Convention may also accede to the Protocol.
- 2 Accession shall be effected by the deposit with the Secretary General of the Council of Europe of an instrument of accession which shall take effect on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of its deposit.

Article 12 – Reservations and declarations

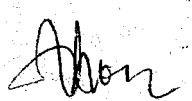
- 1 Reservations and declarations made by a Party to a provision of the Convention shall be applicable also to this Protocol, unless that Party declares otherwise at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance, approval or accession.
- 2 By a written notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe, any Party may, at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, declare that it avails itself of the reservation(s) provided for in Articles 3, 5 and 6 of this Protocol. At the same time, a Party may avail itself, with respect to the provisions of this Protocol, of the reservation(s) provided for in Article 22, paragraph 2, and Article 41, paragraph 1, of the Convention, irrespective of the implementation made by that Party under the Convention. No other reservations may be made.
- 3 By a written notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe, any State may, at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, declare that it avails itself of the possibility of requiring additional elements as provided for in Article 5, paragraph 2.a, and Article 6, paragraph 2.a, of this Protocol.

Article 13 – Status and withdrawal of reservations

- 1 A Party that has made a reservation in accordance with Article 12 above shall withdraw such reservation, in whole or in part, as soon as circumstances so permit. Such withdrawal shall take effect on the date of receipt of a notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe. If the notification states that the withdrawal of a reservation is to take effect on a date specified therein, and such date is later than the date on which the notification is received by the Secretary General, the withdrawal shall take effect on such a later date.
- 2 The Secretary General of the Council of Europe may periodically enquire with Parties that have made one or more reservations in accordance with Article 12 as to the prospects for withdrawing such reservation(s).

Article 14 – Territorial application

- 1 Any Party may at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, specify the territory or territories to which this Protocol shall apply.

- 2 Any Party may, at any later date, by a declaration addressed to the Secretary General of the Council of Europe, extend the application of this Protocol to any other territory specified in the declaration. In respect of such territory, the Protocol shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of receipt of the declaration by the Secretary General.
- 3 Any declaration made under the two preceding paragraphs may, in respect of any territory specified in such declaration, be withdrawn by a notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe. The withdrawal shall become effective on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of receipt of such notification by the Secretary General.

Article 15 - Denunciation

- 1 Any Party may, at any time, denounce this Protocol by means of a notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe.
- 2 Such denunciation shall become effective on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of receipt of the notification by the Secretary General.

Article 16 - Notification

The Secretary General of the Council of Europe shall notify the member States of the Council of Europe, the non-member States which have participated in the elaboration of this Protocol as well as any State which has acceded to, or has been invited to accede to, this Protocol of:

- a any signature;
- b the deposit of any instrument of ratification, acceptance, approval or accession;
- c any date of entry into force of this Protocol in accordance with its Articles 9, 10 and 11;
- d any other act, notification or communication relating to this Protocol.

In witness whereof the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this Protocol.

Done at Strasbourg, this 28 January 2003, in English and in French, both texts being equally authentic, in a single copy which shall be deposited in the archives of the Council of Europe. The Secretary General of the Council of Europe shall transmit certified copies to each member State of the Council of Europe, to the non-member States which have participated in the elaboration of this Protocol, and to any State invited to accede to it.

